

Praha 6. 12. 2007

59

Zhoubné nádory v roce 2005

Malignant neoplasms in 2005

Souhrn

Aktuální informace přináší data o nově hlášených onkologických onemocněních do Národního onkologického registru (NOR ČR) v roce 2005. Sledován je vývoj incidence v posledním desetiletí u všech diagnóz zhoubných nádorů. Incidence je dále analyzována z hlediska věkové struktury a podle vybraných diagnóz. Pro základní orientaci jsou zde uvedeny také trendy úmrtnosti na zhoubné novotvary v České republice. Evidenci zemřelých zajišťuje Český statistický úřad.

Summary

This Topical Information brings data on oncological diseases newly reported to National Cancer Registry of the Czech Republic (NCR CR) in 2005. The monitored data concern trends of incidence of all diagnoses of malignant neoplasms in the last decade. Incidence is analysed by age structure and by diagnoses. For the basic orientation the main trends of cancer mortality are pointed out. Statistics of mortality is provided by Czech Statistical Office.

V roce 2005 bylo do Národního onkologického registru ČR nově nahlášeno celkem 71 449 případů zhoubných novotvarů a novotvarů in situ (dg. C00–C97 a D00–D09 dle MKN-10), z toho 36 823 u mužů a 34 626 případů u žen. Absolutní počet nově zjištěných nádorů meziročně vzrostl u mužů i u žen (viz Tabulka 1). Věkově standardizovaná incidence u mužů také pokračuje v dlouhodobém stoupajícím trendu, v roce 2005 připadalo 689,4 případů ZN na 100 tis. mužů, zatímco v roce 2004 byla hodnota standardizované incidence 671,9 případů na 100 tis. mužů. U žen došlo k zastavení rostoucího trendu incidence, hodnota standardizované míry incidence se meziročně téměř nezměnila (499,1 případů na 100 tis. žen).

Zatímco úroveň incidence novotvarů v České republice v dlouhodobém pohledu roste (viz Graf 1), úmrtnost na zhoubné nádory vykazuje trendy opačné (viz Graf 2). Pokles úmrtnosti můžeme sledovat od druhé poloviny 90. let u obou pohlaví, i když výrazněji míry úmrtnosti klesají u mužů. V roce 2005 byla u mužů i u žen zaznamenána dlouhodobě nejnižší věkově standardizovaná míra úmrtnosti. Vzhledem ke stárnoucí věkové struktuře populace České republiky docházelo v minulosti k nárůstu absolutního počtu zemřelých na zhoubný novotvar i přes klesající míry úmrtnosti. V roce 2005 poklesly spolu s mírou úmrtnosti i absolutní počty zemřelých a na zhoubný novotvar zemřelo celkově 28 033 osob, z toho 15 567 mužů a 12 466 žen.

Věkové rozložení hlášených zhoubných nádorů je dlouhodobě stabilní s výraznou koncentrací do vysokých věkových skupin (viz Graf 3). Distribuce incidence podle věku je diferencována podle pohlaví. Téměř tři čtvrtiny zhoubných nádorů nebo nádorů in situ jsou diagnostikovány u mužů starších 60 let, u žen je toto zastoupení nižší (66 %). Je to dáno tím, že diagnostika některých malignit je vázána i na ženy v mladším věku (např. karcinom

prsu nebo některé gynekologické nádory u třicetiletých žen). Ve srovnání s ostatními věkovými skupinami je výskyt zhoubných nádorů u dětí velmi řídký. Celkem bylo v roce 2005 do Národního onkologického registru hlášeno 156 nádorů u dětí ve věku 0–14 let (tj. 0,2 % z celkového počtu hlášených případů). Podle údajů Českého statistického úřadu zemřelo na zhoubný nádor ve stejném roce 34 dětí ve věku 0–14 let.

Vzhledem k výše zmíněnému specifickému věkovému rozložení hlášených případů je při územním nebo časovém srovnání incidence vhodné použití standardizovaných měř incidence.

Incidence a mortalita podle vybraných diagnóz ZN

Lokalizace zhoubného novotvaru významně ovlivňuje mortalitu, výskyt zhoubných nádorů v populaci a také prognózu pro pacienta s diagnostikovaným nádorem. Vzhledem k uvedenému je vhodné sledovat epidemiologický vývoj zhoubných nádorů podle jednotlivých lokalizací.

Nejčastěji diagnostikovaným onkologickým onemocněním je „Jiný zhoubný novotvar kůže“ (dg. C44 dle MKN-10), přičemž do této diagnózy spadají především bazaliomy. V roce 2005 bylo hlášeno celkem 16 675 těchto nádorů, což představuje téměř čtvrtinu všech hlášených případů v daném roce. Míra incidence je vyšší u mužů než u žen a v datech NOR ČR je sledována rostoucí tendence standardizované incidence u obou pohlaví. Vzhledem k povaze onemocnění je úmrtnost na tuto onkologickou diagnózu stabilně velmi nízká. Tento ZN je pro svá specifika často z dalšího zpracování vyřazen, aby nezkrášloval informace o jiných závažnějších onkologických diagnózách.

Mezi další nejpočetnější diagnózy zhoubných novotvarů patří: kolorektální karcinom, ZN průdušnice a plic, karcinom prsu u žen a nádory prostaty u mužů. Tyto diagnózy tvořily v roce 2005 další třetinu nově zjištěných zhoubných onemocnění. O těchto zhoubných nádorech se v následujícím textu zmíníme podrobněji.

V roce 2005 bylo hlášeno 7 982 případů zhoubného novotvaru kolorekta, přitom většina případů tohoto typu nádoru je lokalizována v tlustém střevě (4 550 případů, tj. 57 % z celkového počtu ZN kolorekta). Stejně jako v minulých letech byl v roce 2005 pozorován vyšší počet diagnostikovaných případů kolorektálního karcinomu u mužů než u žen (4 746, resp. 3 236). Ještě výraznější rozdíl mezi pohlavími je patrný při srovnání standardizovaných měř incidence, kdy standardizovaná incidence kolorektálního karcinomu mužů je více než dvojnásobná ve srovnání s incidencí u žen. Z hlediska věkového rozložení je méně než čtvrtina případů ZN kolorekta hlášena u osob mladších 60 let. Zároveň je patrné odlišné věkové složení incidence podle pohlaví - kolorektální karcinom je u žen v průměru diagnostikován ve vyšším věku než u mužů. Standardizovaná incidence ZN kolorekta má v posledních letech u obou pohlaví klesající tendenci. V roce 2005 - po delším období stagnace - výrazněji poklesla také standardizovaná míra úmrtnosti (viz Grafy 4-5).

Dalším onkologickým onemocněním s vysokým výskytem v České republice je zhoubný nádor průdušnice a plic. V roce 2005 bylo hlášeno celkem 6 249 případů nádorů této lokalizace. I u tohoto typu nádoru převažuje výskyt u mužů (4 632 případů, tj. 92,8 případů na 100 tis. mužů) v porovnání s výskytem u žen (1 617 případů, tj. 30,8 případů na 100 tis. žen). Karcinom plic je velmi agresivní onemocnění, které se vyznačuje nízkou pravděpodobností pětiletého přežití. Tento fakt se odráží také v úrovni úmrtnosti, jejíž křivka kopíruje vývoj incidence. Dalším specifikem epidemiologie tohoto onemocnění jsou rozdílné vývojové trendy u mužů a žen. Zatímco u mužů standardizovaná incidence i úmrtnost dlouhodobě klesají, u žen je patrný pozvolný stabilní nárůst obou standardizovaných ukazatelů (viz Grafy 6–7). Stoupající tendence výskytu karcinomu plic

u žen souvisí se zvyšující se prevalencí kuřáček ve vyšším věku v české populaci. Úroveň incidence a úmrtnosti na karcinom plic u žen je i přes nárůst v posledních letech přibližně čtyřikrát nižší než u mužů. Konvergentní trend měr incidence a úmrtnosti mužů a žen bude patrně přetrvávat i v následujících letech a rozdíl mezi muži a ženami se bude zřejmě zmenšovat.

Nejčtenějším zhoubným onemocněním u žen (s výjimkou dg. C44 – viz výše) je zhoubný novotvar prsu (dg. C50 dle MKN-10). V roce 2005 bylo zjištěno 5 533 případů, což představuje 16 % ze všech hlášených onkologických onemocnění u žen. Incidence má v dlouhodobém pohledu vzrůstající tendenci, avšak od roku 2003 je pozorován pokles absolutních hodnot hlášených případů i pokles úrovně standardizované incidence ZN prsu. Zejména se jedná o pokles počtu případů zjištěných v nižších klinických stádiích. Zároveň dochází k ranějšímu zachycení případů ve formě carcinoma in situ (dg. D05 dle MKN-10). Avšak mírný nárůst incidence u dg. D05 kompenzuje pouze zčásti poměrně výrazný pokles incidence zhoubného novotvaru prsu mezi roky 2003 a 2005. V roce 2005 počet hlášených případů ZN in situ dokonce také poklesl na 257 případů (proti 320 případům v roce 2004). Přestože je léčba karcinomu prsu zvláště v raných stádiích velmi úspěšná, zůstává zhoubný novotvar prsu nejčastější onkologickou příčinou úmrtí u žen. V roce 2005 zemřelo na ZN prsu 1 916 žen, tj. 36,5 žen na 100 tis. V dlouhodobém pohledu standardizovaná úmrtnost na ZN prsu žen mírně klesá, podle údajů ČSÚ lze očekávat trend poklesu i v příštích letech.

Zhoubný nádor prostaty byl v roce 2005 nejčastěji diagnostikovaným onkologickým onemocněním u mužů (s výjimkou dg. C44 - viz výše). Počet hlášených případů (4 846) byl v tomto roce poprvé vyšší než počet nových případů karcinomu plic. Rapidní nárůst incidence ZN prostaty je v ČR pozorován od začátku 90. let, po roce 2000 nárůst ještě akceleroval. Standardizovaná míra incidence ZN prostaty byla v roce 2005 přibližně 2,5krát vyšší oproti standardizované incidenci v roce 1990. Vyšší výskyt nádorů prostaty je vysvětlován v souvislosti se stárnutím populace a zejména se zlepšením a dostupností diagnostických metod. Úroveň úmrtnosti na ZN prostaty v posledním desetiletí mírně stoupala, v roce 2005 byl naopak zaznamenán výraznější meziroční pokles standardizovaných měr (27,9, resp. 31,5 na 100 tis. v roce 2004).

V přiložené tabulce (viz Tabulka 3) je uveden přehled absolutních počtů výskytu a relativní incidence malignit na 100 tis. obyvatel podle dalších lokalizací.

Kvalita dat a metodické změny v roce 2005

Díky pracovníkům NOR, kteří zabezpečují kontroly a validaci dat, je možné považovat údaje Národního onkologického registru za kvalitní. Mezi mezinárodně používané indikátory kvality a úplnosti onkologického registru patří zejména zastoupení histologicky verifikovaných případů (% HV případů) a zastoupení případů hlášených pouze na základě Listu o prohlídce mrtvého (% DCO případů). Do NOR bylo v roce 2005 0,6 % ze všech hlášených případů nahlášeno pouze na základě informace z Listu o prohlídce mrtvého a 86,8 % případů bylo histologicky verifikováno. Tyto ukazatele mají vysokou regionální variabilitu, některé okresy ČR vkládají méně kvalitní data než jiné. V celorepublikovém pohledu jsou však hodnoty indikátorů kvality srovnatelné s hodnotami onkologických registrů v jiných evropských zemích: Finsko (2003: 91 % HV, 2 % DCO); Itálie (1998-2002: 84 % HV, 1 % DCO); Norsko (2005: 88 % HV, 1,3 % DCO); Rakousko (1998-2000: 84 % HV, 9 % DCO); Slovinsko (2004: 93 % HV, 1 % DCO); South East England (2005: 84 % HV, 3,9 % DCO); Švédsko (2005: 99 % HV, nepoužívají úmrtní listy jako zdroj registrace).

V roce 2005 došlo k významným metodickým změnám v hlášení novotvaru, jejichž znalost je nutná ke správné interpretaci trendů incidence. K 1. 1. 2005 byly zavedeny nové verze klasifikací: MKN-O-3 (Mezinárodní klasifikace nemocí pro onkologii, 3. vydání, česká

verze 2004, ÚZIS ČR, ISBN 80-7280-373-5) a TNM-6 (TNM klasifikace zhoubných novotvarů, 6. vydání, česká verze 2004, ÚZIS ČR, ISBN 80-7280-391-3). Dále byly do NOR v průběhu roku 2005 implementovány kontrolní vazby TNM klasifikace a klinického stadia. Především poslední změna způsobila, že vývojové řady incidence podle stadia před zavedením těchto vazeb nejsou srovnatelné s daty po roce 2005.

Další prezentace dat Národního onkologického registru ČR

Kromě výše uvedených údajů může Národní onkologický registr ČR poskytnout řadu dalších informací. Podrobná data jsou publikována v roční periodicitě v elektronické i knižní formě pod názvem „Novotvary“. Na počátku roku 2008 vydá ÚZIS ČR publikace Novotvary 2005. Tato i starší verze publikace jsou dostupné na www.uzis.cz.

Další aktuální data z NOR ČR jsou od poloviny prosince 2007 zveřejněna pomocí webové aplikace Data Presentation System na internetových stránkách ÚZIS ČR (<http://www.uzis.cz/cz/dps/uvod.html>) a v nejbližší době budou také k dispozici na portále SVOD (<http://www.svod.cz/>).

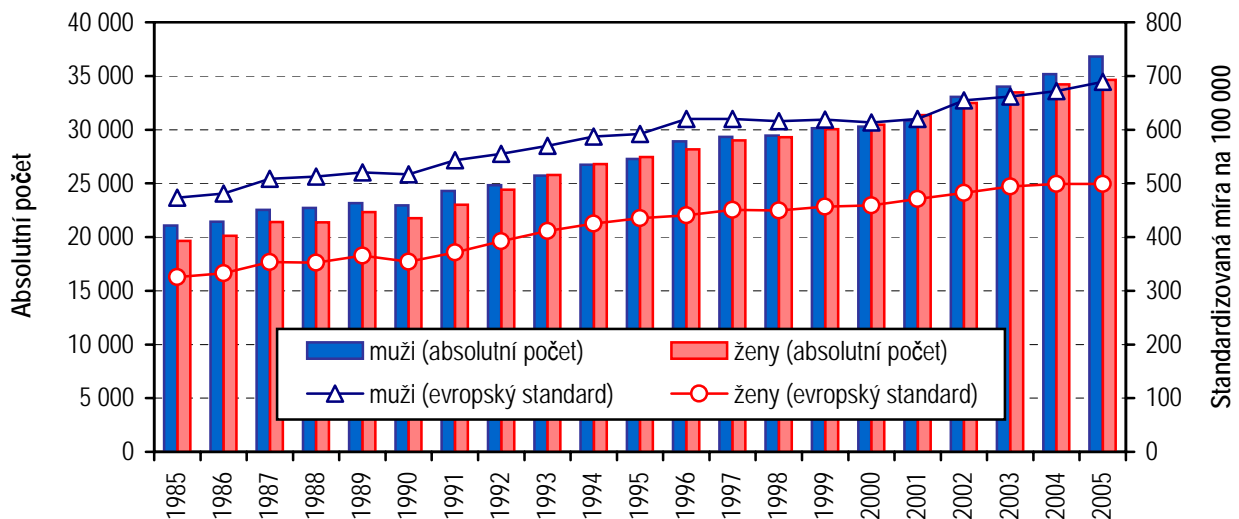
Vypracovala: Mgr. Lenka Juříčková

Tabulka 1: Incidence a úmrtnost na ZN u mužů a žen v roce 2004 a 2005

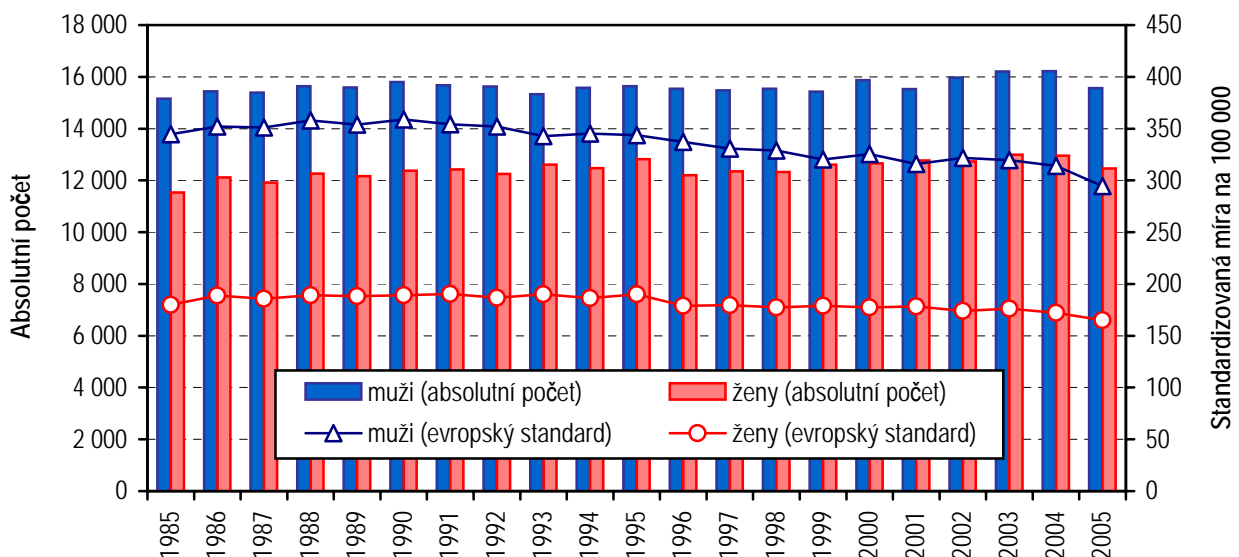
Incidence ZN a novotvary in situ dg. C00-C97 a D00-D09 dle MKN-10	2004			2005		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
absolutní počet	35 174	34 224	69 398	36 823	34 626	71 449
incidence na 100 000 obyv.	707,5	653,7	679,9	737,7	660,5	698,1
standardizovaná incidence na 100 000 (podle evropského standardu)	671,9	499,0	560,7	689,4	499,1	569,1

Úmrtnost na ZN dg. C00-C97 dle MKN-10	2004			2005		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
absolutní počet	16 218	12 950	29 168	15 567	12 466	28 033
úmrtnost na 100 000 obyv.	326,2	247,4	285,8	311,9	237,8	273,9
standardizovaná incidence na 100 000 (podle evropského standardu)	313,9	172,0	230,0	294,6	164,9	217,5

Graf 1: Vývoj incidence zhoubných novotvarů u mužů a žen (1985–2005)

Graf 2: Vývoj úmrtnosti na zhoubné novotvary u mužů a žen (1985–2005)

Tabulka 2: Úmrtnost na ZN u mužů a žen v roce 2005 podle vybraných diagnóz (MKN-10)

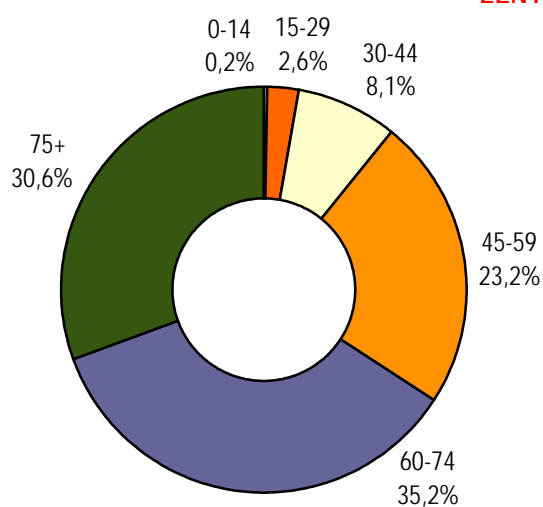
Diagnóza	Muži			Diagnóza	Ženy		
	absolutní počet	na 100 000 mužů	v % z celku		absolutní počet	na 100 000 žen	v % z celku
C34 ZN průdušky a plíce	4 166	83,5	26,8	C50 ZN prsu	1 916	36,5	15,4
C18 ZN tlustého střeva	1 414	28,3	9,1	C34 ZN průdušky a plíce	1 370	26,1	11,0
C61 ZN prostaty	1 381	27,7	8,9	C18 ZN tlustého střeva	1 094	20,9	8,8
C25 ZN slinivky břišní	935	18,7	6,0	C25 ZN slinivky břišní	873	16,7	7,0
C16 ZN žaludku	755	15,1	4,8	C56 ZN vaječníku	749	14,3	6,0
C64 ZN ledviny mimo pánevku	720	14,4	4,6	C16 ZN žaludku	541	10,3	4,3
C20 ZN konečníku	715	14,3	4,6	C64 ZN ledviny mimo pánevku	432	8,2	3,5
C22 ZN jater	528	10,6	3,4	C20 ZN konečníku	430	8,2	3,4
C67 ZN močového měchýře	507	10,2	3,3	C80 ZN bez určení lokalizace	412	7,9	3,3
C80 ZN bez určení lokalizace	467	9,4	3,0	C23 ZN žlučníku	374	7,1	3,0
C18-C21 ZN kolorekta	2 463	49,3	15,8	C18-C21 ZN kolorekta	1 783	34,0	14,3
C33-C34 ZN průdušnice a plic	4 170	83,5	26,8	C33-C34 ZN průdušnice a plic	1 373	26,2	11,0
C60-C63 ZN mužských pohl. org.	1 448	29,0	9,3	C51-C58 ZN ženských pohl. org.	1 786	34,1	14,3
C00-C97, D00-D09	36 823	737,7	100,0	C00-C97, D00-D09	34 626	660,5	100,0
C00-C97, D00-D09 bez dg. C44	28 147	563,9	76,4	C00-C97, D00-D09 bez dg. C44	26 627	507,9	76,9

Graf 3: Věková struktura nově hlášených případů zhoubných novotvarů a novotvarů in situ (dg. C00–C97 a D00–D09 dle MKN-10) u mužů a žen v roce 2005

MUŽI

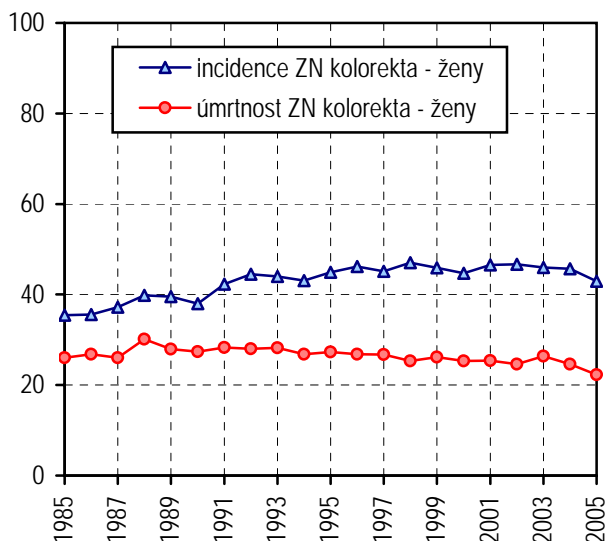
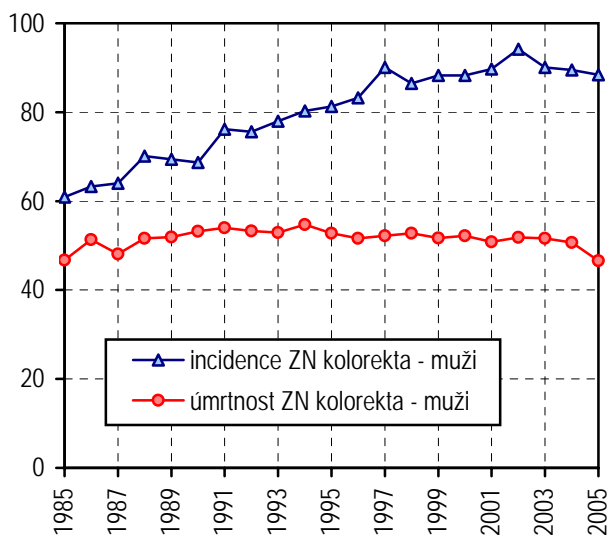
ŽENY

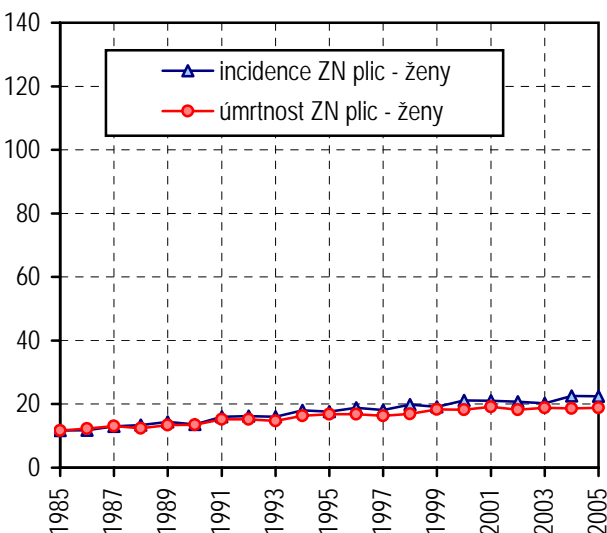
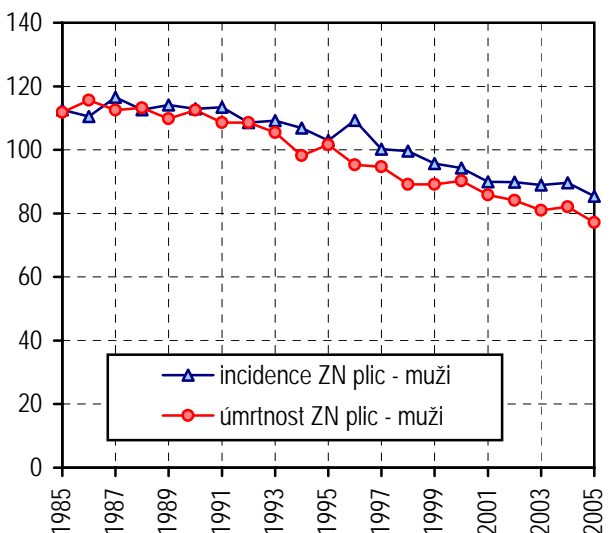
Tabulka 3: Počet nově zjištěných případů zhoubných novotvarů a novotvarů in situ podle diagnóz a pohlaví (ČR, 2005)

Dianóza MKN-10	Muži absolutní počet	Muži na 100 000	Ženy absolutní počet	Ženy na 100 000
C00-14 Dutina ústní, hltan	947	19,0	317	6,0
C00 Ret	54	1,1	34	0,6
C01-02 Jazyk	191	3,8	67	1,3
C03-06 Dutina ústní, ostatní	199	4,0	51	0,9
C07-08 Slinné žlázy	61	1,2	63	1,2
C09-14 Hltan	442	8,9	102	2,0
C15-26 Trávicí ústrojí	7 985	160,0	5 970	113,9
C15 Jícen	388	7,8	84	1,6
C16 Žaludek	919	18,4	666	12,7
C17 Tenké střevo	88	1,8	62	1,2
C18 Tlusté střevo	2 622	52,5	1 928	36,8
C19-21 Konečník, ostatní	2 124	42,5	1 308	24,9
C22 Játra	538	10,8	313	6,0
C23-24 Žlučník, žlučové cesty	344	6,9	672	12,8
C25 Slinivka břišní	901	18,1	876	16,7
C26 Jiné trávicí orgány	61	1,2	61	1,2
C30-34, C38 Dýchací ústrojí	5 176	103,6	1 722	33,0
C30-31 Nos, vedlejší dutiny	38	0,7	30	0,6
C32 Hrtan	454	9,1	50	1,0
C33-34 Plíce, průdušnice	4 632	92,8	1 617	30,9
C38 Mediastinum, pleura	52	1,0	25	0,5
C40-41 Kost	57	1,2	42	0,8
C43 Melanom	894	17,9	930	17,7
C44 Jiný ZN kůže	8 676	173,8	7 999	152,6
C45 Mezoteliom	38	0,8	17	0,3
C46 Kaposiho sarkom	5	0,1	4	0,1
C47 Autonomní nervová soustava	7	0,1	5	0,1
C48-49 Měkké tkáně	153	3,0	180	3,4
C50 Prs	42	0,8	5 533	105,5
C51-58 Ženské pohlavní orgány	x	x	4 243	81,0
C53 Hrdlo děložní	x	x	1 003	19,1
C54 Tělo děložní	x	x	1 739	33,2
C55 Děloha, NS	x	x	43	0,8
C56 Vaječník	x	x	1 121	21,4
C51-52, C57 Jiné ženské pohl. orgány	x	x	333	6,4
C58 Placenta	x	x	4	0,1
C60-63 Mužské pohlavní orgány	5 363	107,4	x	x
C61 Prostata	4 846	97,1	x	x
C62 Varle	444	8,9	x	x
C60, C63 Jiné mužské pohl. orgány	73	1,4	x	x
C64-68 Močové ústrojí	3 701	74,1	1 771	33,8
C64-65 Ledvina	1 821	36,5	1 093	20,8
C66-68 Moč. měchyř, ostatní	1 880	37,6	678	13,0
C69 Oko	41	0,8	36	0,7
C70-72 Centrální nervová soustava	402	8,1	342	6,5
C73 Štítná žláza	141	2,8	646	12,3
C37, C74-75 Jiné žlázy s vnitřní sekrecí	33	0,7	30	0,6
C39, C76, C80 Jiný nebo nespecifikovaný	353	7,1	401	7,6
C81-96 Mízní a krvetvorná tkáň	1 602	32,0	1 404	26,8
C81 Hodgkinův lymfom	116	2,3	119	2,3
C82-85, C96 Non-Hodgkinův lymfom	640	12,8	580	11,1
C88 Zhoubné imunoproliferativní nemoci	10	0,2	10	0,2
C90 Mnohočetný myelom	210	4,2	212	4,0
C91-95 Leukemie	626	12,5	483	9,2
C00-97 Zhoubné nádory	35 937	719,7	31 845	607,6
D00-D09 Novotvary in situ	886	17,8	2 781	53,0
C00-C97, D00-D09	36 823	737,4	34 626	660,6

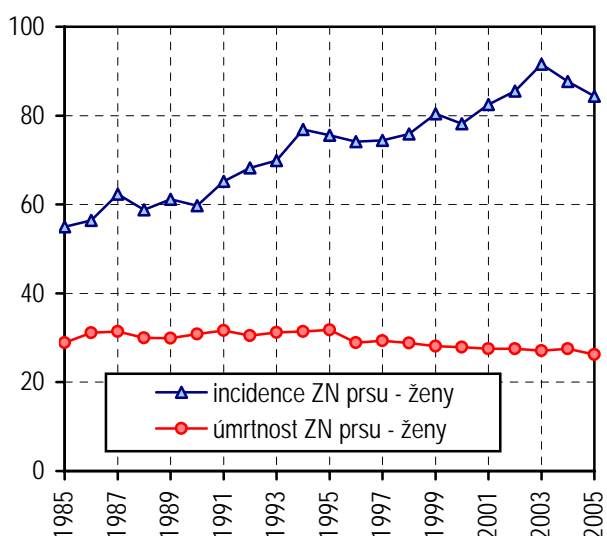
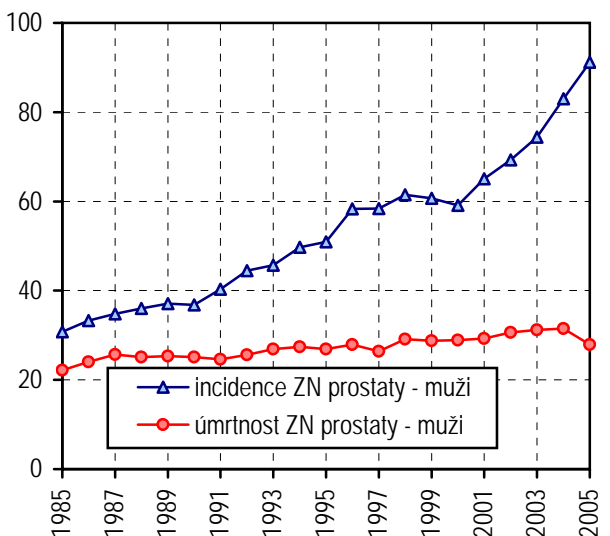
Graf 4–5: Vývoj standardizované incidence a úmrtnosti na ZN kolorekta u mužů a žen

Graf 6–7: Vývoj standardizované incidence a úmrtnosti na ZN plic u mužů a žen

Graf 8–9: Vývoj standardizované incidence a úmrtnosti na vybrané diagnózy u mužů a žen

Pozn.: V grafech 4-9 jsou znázorněny věkově standardizovaná incidence a úmrtnost podle evropského standardu na 100 000 oby.